

USAID
ОД АМЕРИКАНСКИОТ НАРОД

ГРАЃАНСКИ БУЏЕТ НА ОПШТИНА НОВАЦИ ЗА 2023 ГОДИНА

Овој документ е подготвен во рамки на Проектот на УСАИД за зајакнување на капацитетите за искористување на ресурсите, со поддршка на американскиот народ преку Агенцијата на САД за меѓународен развој (УСАИД).

ГРАЃАНСКИ БУЏЕТ НА ОПШТИНА НОВАЦИ ЗА 2023 ГОДИНА

Овој документ е подготвен во рамки на Проектот на УСАИД за зајакнување на капацитетите за искористување на ресурсите, со поддршка на американскиот народ преку Агенцијата на САД за меѓународен развој (УСАИД).

СОДРЖИНА

Зошто граѓански буџет? _____	3
КОИ СЕ НАДЛЕЖНОСТИТЕ НА ОПШТИНАТА? _____	4
ШТО Е ОПШТИНСКИ БУЏЕТ И ОД ШТО СЕ СОСТОИ? _____	4
КОИ СЕ БУЏЕТСКИТЕ АКТИВНОСТИ КОИ ГИ РЕАЛИЗИРА НАШАТА ОПШТИНА? _	5
КАКО ОПШТИНАТА ГИ ПРИБИРА ОПШТИНСКИТЕ ПРИХОДИ? _____	5
КОИ СЕ КЛУЧНИТЕ ИЗВОРИ НА ОПШТИНСКИТЕ ПРИХОДИ? _____	7
КОЛКУ ДАНОЧНИ ПРИХОДИ ПЛАНИРА ДА СОБЕРЕ ОПШТИНАТА? _____	8
ДАНОЦИТЕ НА ИМОТ - ВАЖЕН СОПСТВЕН ОПШТИНСКИ ПРИХОД _____	9
НЕДАНОЧНИ ПРИХОДИ _____	9
КОЈА Е УЛОГАТА НА ТРАНСФЕРИТЕ ОД ЦЕНТРАЛНАТА ВЛАСТ -ДОТАЦИИТЕ? _____	10
КАДЕ И КАКО СЕ ТРОШАТ ОПШТИНСКИТЕ ПАРИ? _____	12
КОЛКУ ПЛАНИРА ДА ПОТРОШИ ОПШТИНАТА ЗА СЕКОЈА ОДДЕЛНА НАДЛЕЖНОСТ/ПРОГРАМА - УСЛУГА ЗА ГРАЃАНИТЕ ? _____	13
ПРИХОДИ И РАСХОДИ НА ОПШТИНАТА ПО ГЛАВА НА ЖИТЕЛ _____	17
КАКО СЕ РЕАЛИЗИРА ОПШТИНСКИОТ БУЏЕТ? _____	17
КЛУЧНИ БУЏЕТСКИ ДОКУМЕНТИ - како можат граѓаните да ја следат реализацијата на општинскиот буџет ? _____	20

ЗОШТО ГРАЃАНСКИ БУЏЕТ?

- ✓ Информирање на граѓаните за тоа како се собираат општинските приходи и како се трошат општинските средства.
- ✓ Едукација на граѓаните за клучните термини, принципи и начела поврзани со општинскиот буџет и локалните финансии.
- ✓ Зголемување на свесноста на граѓаните за нивната улога во буџетскиот процес на локално ниво.
- ✓ Поттикнување на поголема активност и учество на граѓаните во процесите на планирање и реализација на општинскиот буџет.
- ✓ Запознавање на граѓаните со донесениот БУЏЕТ ЗА 2023 год. и неговите основни карактеристики - структура – кои се и колкави се општинските приходи и каде општината планира да ги потроши јавните ресурси.

КОИ СЕ НАДЛЕЖНОСТИТЕ НА ОПШТИНАТА?

- Урбанистичко (урбано и рурално) планирање
- Заштита на животната средина и природата
- Локален економски развој
- Комунални дејности
- Култура
- Спорт и рекреација
- Социјална заштита и заштита на децата
- Образование
- Здравствена заштита
- Заштита и спасување
- Противпожарна заштита
- Надзор над вршењето на работи од нејзина надлежност
- Други надлежности определени со закон.

ШТО Е ОПШТИНСКИ БУЏЕТ И ОД ШТО СЕ СОСТОИ?

Буџетот на единицата на локалната самоуправа претставува годишен план на приходи, други приливи и одобрени средства и ги вклучува основниот буџет, буџетот на дотации, буџетот на донации, буџетот на заеми и буџетот на самофинансирачки активности. Буџетот на локалната самоуправа ги демонстрира вредностите и приоритетите на локалната самоуправа. Буџетирањето и техниките на финансиското планирање се клучни елементи во одржувањето на фискалниот интегритет на локалната самоуправа.

Приходи	Расходи
<ul style="list-style-type: none"> - Даночни приходи - Неданочни приходи - Капитални приходи - Трансфери и донации - Задолжување во земјата - Задолжување во странство 	<ul style="list-style-type: none"> - Плати и надоместоци - Резерви и недефинирани расходи <ul style="list-style-type: none"> - Стоки и услуги - Камати - Субвенции и трансфери - Социјални бенефиции <ul style="list-style-type: none"> - Капитални расходи - Отплата на главнина

КОИ СЕ БУЏЕТСКИТЕ АКТИВНОСТИ КОИ ГИ РЕАЛИЗИРА НАШАТА ОПШТИНА?

Општина Новаци со цел подготовка на општинскиот буџет по мерка на граѓаните презема повеќе активности со цел зголемување на фискалната партиципација, транспарентност и отчетност во општината. Во оваа насока клучни активности кои се преземаат се следниве:

- Организирање на буџетски форуми;
- Посета на месни заедници;
- Отворени денови на општината;
- Можност за дигитално (по електронски пат) прибирање на потребите/предизвиците и приоритети од интерес на граѓаните

КАКО ОПШТИНАТА ГИ ПРИБИРА ОПШТИНСКИТЕ ПРИХОДИ?

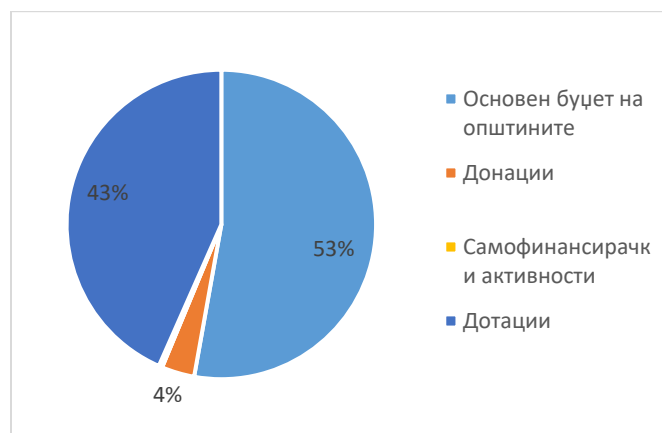
Ефикасното обезбедување и собирање на општинските приходи се основа за обезбедувањето на потребните јавни добра и услуги на граѓаните на општината. Оттука во продолжение се претставени (нивната висина, процент на учество) основниот буџет на општината и дополнителните главни “потоци” на приливи во општинскиот буџет – сопствени приходи, дотации – централна власт, донации, задолжување итн.

БУЏЕТ НА ОПШТИНИТЕ е годишен план на приходи, други приливи и одобрени средства и ги вклучува основниот буџет, буџетот на дотации, буџетот на донации, буџетот на заеми и буџетот на самофинансирачки активности. Додека ОСНОВЕН БУЏЕТ на општината е годишен план на приходи, други приливи и одобрени средства со буџетот за финансирање на основните надлежности на општината. ДОТАЦИЈА претставува трансфер од Буџетот на Република Северна Македонија и буџетите на фондовите до буџетот на општината. Донација се строго наменски средства од донатори врз основа на склучен договор. Самофинансирачки активности се годишни приходи на буџетските корисници кои се дополнителни на нивните основни законски активности.

Табела 1. Приходи на општината (во денари и структура во %)

Приходна сметка	Износ	Структура на приходи %
Основен буџет на општините	119.132.427	72
Донации	5.700.000	3
Самофинансирачки активности	602.000	0,4
Дотации	40.168.000	24
Вкупни приходи	165.602.427	100

Графикон 1. Структура на клучните општинските приходи по видови сметки (во %)

КОИ СЕ КЛУЧНИТЕ ИЗВОРИ НА ОПШТИНСКИТЕ ПРИХОДИ?

ОПШТИНСКИТЕ ПРИХОДИТЕ во буџетот се даноците и други задолжителни плаќања, кои се утврдени со закон, приливите што произлегува од сопственост на средства (камата, дивиденда, закупнина и слично), надомест за дадени добра или услуги, подароци, донации, спонзорства, субвенции и трансфери. Од посебна важност се СОПСТВЕНИ ИЗВОРИ НА ПРИХОДИ на општината кои вклучуваат локални даноци, локални такси и локални надоместоци, приходи од сопственост на општината, самопридонес, парични казни, донации и други приходи утврдени со закон.

Во продолжение се прикажани клучните извори на приходи кои општината планира да ги обезбеди во 2023 година.

Највисок износ на приходи ќе се обезбедат од трансфери и донации во износ од 112.029.421 денари додека исто така соодветен износ на приходи ќе се обезбедат и од капитални приходи во износ од 41.500.993 денари. Во структурата на клучните приходи најголемо учество заземаат трансферите и донациите со учество од 68 %, додека даночните приходи учествуваат со 6%, неданочните приходи со 1%, а капиталните приходи со 25%.

Табела 2. Клучни приходи на општината согласно економската класификација (износ во денари и структура во %)

Видови на приход	Износ	Учество во вкупните приходи %
Даночни приходи	10.740.013	6
Неданочни приходи	1.332.000	1
Капитални приходи	41.500.993	25
Трансфери и донации	112.029.421	68
Вкупно	165.602.427	100

Графикон 2. Структура на приходи на општина според економската класификација (во %)

КОЛКУ ДАНОЧНИ ПРИХОДИ ПЛАНИРА ДА СОБЕРЕ ОПШТИНАТА?

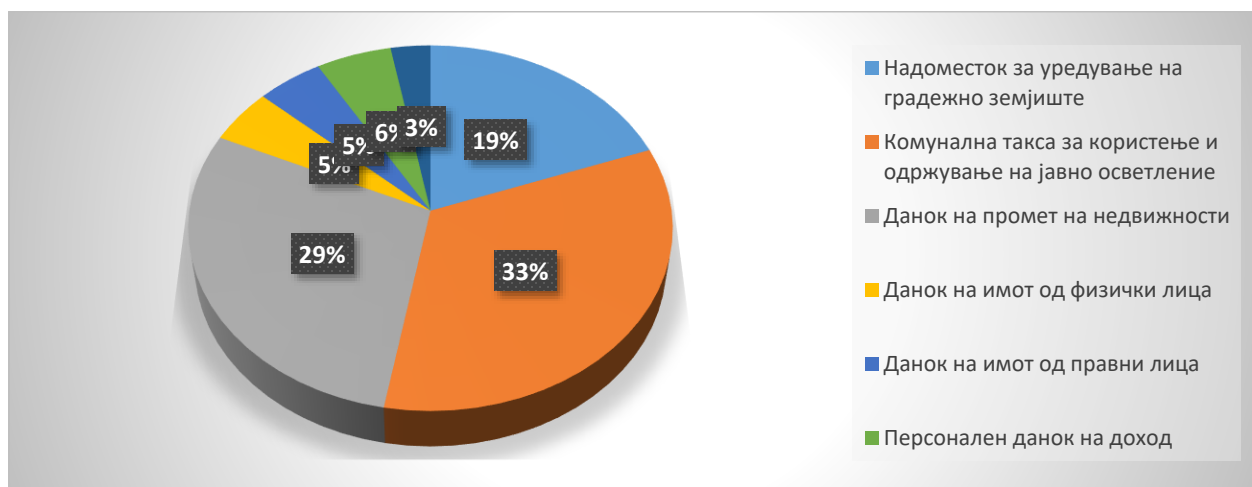
Даночните приходи се основен и најзначаен дел од сопствените приходи на општината, оттука во продолжение Ви претставуваме колкави износи на даночни приходи планира да собере општината во следната година. Исто така е претставена структурата која покажува кои даночни приходи е планирано да имаат најголем удел во општинските приходи.

Табела 3. Клучни даночни приходи на општината (износ во денари и структура во %)

Видови даночни приходи	Износ	Учество во даночните приходи %
Надоместок за уредување на градежно земјиште	2.000.023	19
Комунална такса за користење и одржување на јавно осветление	3.449.990	33
Данок на промет на недвижности	3.000.000	29
Данок на имот од физички лица	500.000	5
Данок на имот од правни лица	500.000	5
Персонален данок на доход	570.000	6
Данок на наследство и подарок	300.000	3
Вкупно	10.320.013	100

Најмногу **даночни приходи** општината планира да обезбеди од Комунална такса за користење и оджување на јавно осветлување во износ од 3.449.990,00 денари, додека најмало учество во даночните приходи зафаќаат Данокот на наследство и подарок во износ од 300.000,00 денари и Даноците од имот на физички и правни лица во износи од по 500.000,00 денари.

Графикон 3. Даночни приходи на општина Новаци (во денари)

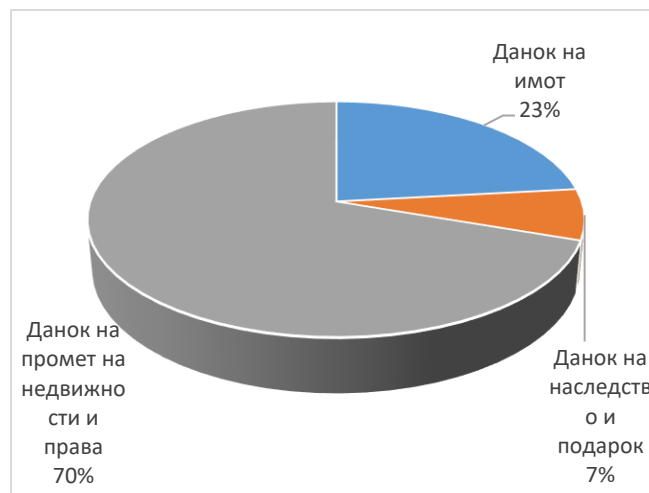
ДАНОЦИТЕ НА ИМОТ - ВАЖЕН СОПСТВЕН ОПШТИНСКИ ПРИХОД

Даноците на имот се еден од најважните сопствени извори на приходи на општината. Планираната структура за 2023 година на посебните видови на Даноци на имот е прикажана во продолжение.

Највисока пропорција на приходи зафаќа Данокот на промет на недвижности и права со 70% учество во вкупната вредност од даноците на имот.

Општина Новаци презема редовни активности за навремене наплата на даноците на имот на општината со цел обезбедување доволно средства за реализација на проекти од интерес на граѓаните. Некои од овие активности опфаќаат унапредување на системите за евиденција и следење на имотот на територијата на општината, како и редовно информирање на даночните обврзници, нивно потсетување и по потреба преземање на активности за присилна наплата.

Графикон 4. Структура на даноците на имот во вкупните приходи по основ данок на имот на општина Новаци по видови (во %)

НЕДАНОЧНИ ПРИХОДИ

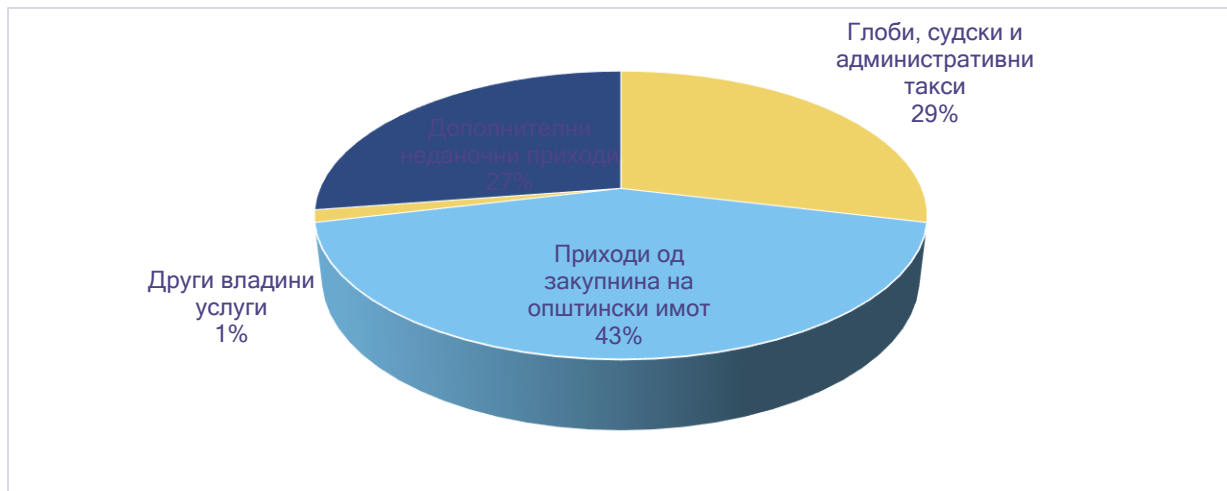
Неданочните приходи кои планира да ги собере општината во 2023 година се прикажани во продолжение. Најголем износ на неданочни приходи треба да бидат обезбедени од приходи од закупнина на општински имот во износ од 310.000,00

денари или учество од 42%, додека најниска пропорција се очекува кај приходите од дополнителни неданочни приходи во износ од 200.000,00 денари или учество од 27%.

Табела 4. Видови неданочни приходи (износ во денари и структура во %)

Вид на неданочни приходи	Износ	Учество во вкупните неданочни приходи %
Глоби, судски и административни такси	210.000	28.8
Приходи од закупнина на општински имот	310.000	42.5
Други владини услуги	10.000	1.4
Дополнителни неданочни приходи	200.000	27.4
Вкупно	730.000	100

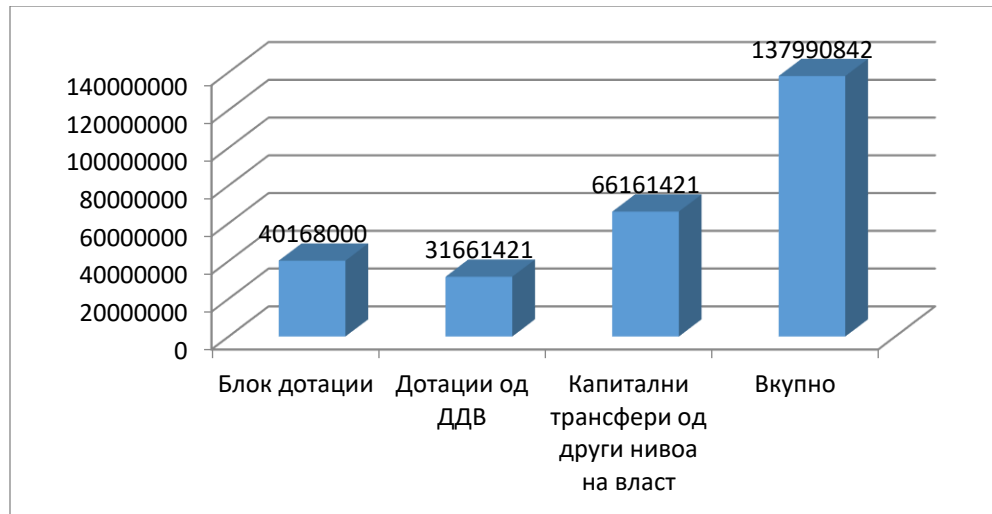
Графикон 5. Видови неданочни приходи (структура во %)

КОЈА Е УЛОГАТА НА ТРАНСФЕРИТЕ ОД ЦЕНТРАЛНАТА ВЛАСТ - ДОТАЦИИТЕ?

Вредноста на главните видови на трансфери од централната власт е прикажана во продолжение. Највисок износ на трансфери е планиран за Капитални трансфери од други нивоа на власт во износ од 66.161.421,00 денари, додека пак, планираниот износ од трансферот од ДДВ изнесува 31.661.421,00 денари, а за блок дотации 40.168.000,00 денари.

Графикон 6. Видови на трансфери и донации (во денари)

Блок дотациите за пренесени надлежности од централната власт се најзначајниот износ на трансфери кој го добива општината и со кој во значаен дел се финансираат пренесените надлежности за **образование, култура** и **социјална заштита**. Во продолжение е прикажана распределбата на овие Блок дотации по различни намени. **Најголем износ од блок дотациите** се однесуваат за основно образование и учествуваат во структурата со 88%, додека најнизок износ на блок дотации се забележуваат за култура во износ од 470.000,00 денари или со учество од 1% во вкупните блок дотации.

Табела 5. Намена на блок дотациите на општина по одделни надлежности (износ во денари и структура во %)

Намена на блок дотацијата	Износ	Учество во вкупните трансфери од централна власт (во %)
Култура	470.000	1
Основно образование	35.922.000	88
Детски градинки	4.246.000	11
Вкупно	40.638.000	100

Графикон 7. Структура на блок дотациите по надлежности во општина Новаци (во %)

Општина Новаци има планирано во Буџетот за 2023 година на **сметката за донации** 300.000,00 за Општо-корисна работа /вработувања на ранливи категории и реконструкција на други објекти во износ од 5.400.000,00 денари.

КАДЕ И КАКО СЕ ТРОШАТ ОПШТИНСКИТЕ ПАРИ?

Особено е важно каде и како се трошат локалните ресурси. Локалните расходи се директно поврзани со обезбедувањето на потребните добра и услуги на граѓаните – затоа нивната структура и начин на распределба е особено важно да бидат транспарентно преставени. Во продолжение се преставени **клучните расходи на општината за 2023 година.**

Во наредниот период **најголем износ на расходи ќе се потрошат за капитални расходи во износ од 56.582.823,00 ден., односно 34,2% од структурата на вкупните расходи,** понатаму значаен износ е планирано да се потроши за плати и надоместоци во износ од 54.635.106,00 денари, односно 33,00% .Најнизок износ на расходи општината издвојува за резерви и недефинирани расходи во износ од 150.000,00, со 0,1% учество во вкупните расходи на општина Новаци.

Во 2023 година **капиталните расходи е предвидено да изнесуваат 56.582.823,00 денари, односно да учествуваат со 34,2% во структурата на вкупните расходи.** Најголем дел од капиталните расходи се планирани за реализирање на Изградба и реконструкција на улици.

Табела 6. Структура на расходи на општина Новаци по економска класификација (во %)

Расход на сметка	Износ	Структура (во %)
Плати и надоместоци	54.635.106	33.0
Резерви и недефинирани расходи	150.000	0.1
Стоки и услуги	41.359.498	25.0
Каматни плаќања	300.000	0.2
Субвенции и трансфери	10.070.000	6.1
Социјални бенефиции	705.000	0.4
Капитални расходи	56.582.823	34.2
Отплата на главнина	1.800.000	1.1
Вкупно расходи	165.602.427	100

КОЛКУ ПЛАНИРА ДА ПОТРОШИ ОПШТИНАТА ЗА СЕКОЈА ОДДЕЛНА НАДЛЕЖНОСТ/ПРОГРАМА - УСЛУГА ЗА ГРАЃАНИТЕ ?

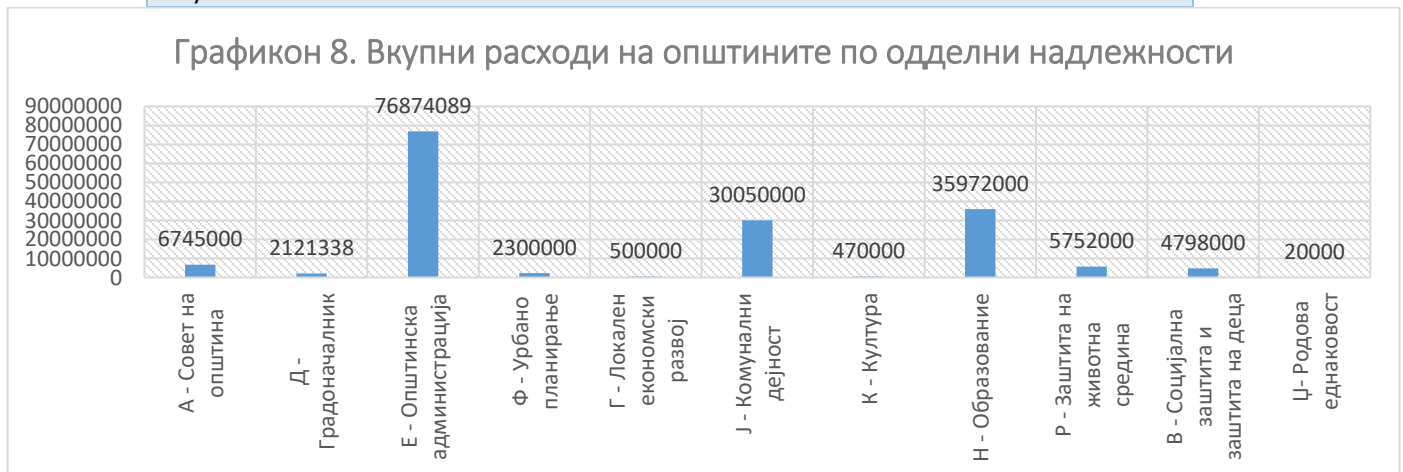
Во продолжение се претставени клучните планирани средства на општинските средства по секоја од надлежностите – услугите кои треба да ги добијат граѓаните.

Највисок износ на расходите од општинската сметка за издвојува за општинска администрација во износ од 76.874.089,00 денари, додека најнизок износ е издвоено за родова еднаквост со износ од 20.000,00 денари, односно 0,01%.

Табела 6. Вкупни расходи на општина Новаци по одделни надлежности (во денари и структура во %)

Вкупни расходи на општините по одделни надлежности	Износ	Учество во вкупните расходи (во %)
А - Совет на општина	6.745.000	4.1
Д - Градоначалник	2.121.338	1.3
Е - Општинска администрација	76.874.089	46.4
Ф - Урбано планирање	2.300.000	1.4
Г - Локален економски развој	500.000	0.3
Ј - Комунални дејност	30.050.000	18.1
К - Култура	470.000	0.3
Н - Образование	35.972.000	21.7
Р - Заштита на животна средина	5.752.000	3.5
В - Социјална заштита и заштита на деца	4.798.000	2.9
Џ- Родова еднаквост	20.000	0.01
Вкупно	165.602.427	100

Графикон 8. Вкупни расходи на општините по одделни надлежности

Расходите кои се одделуваат за **општинската администрација** се во износ од 76.874.089,00 денари, истите се наменети за комунални услуги, канцелариски материјали, тековно одржување, договорни услуги, трансфери, капитални трошоци (пр. купување на канцелариски мебел, опрема, машини, компјутерски софтвер и сл.).

Табела 7. Расходи по програми по надлежност - Општинска администрација (во денари и структура во %)

Општинска администрација	Износ	Учество во вкупните расходи од оваа надлежност (во %)
ЕО - Општинска администрација	47.091.942	61
ЕА - Капитални трошоци на општината	29.782.147	39
Вкупно	76.874.089	100

Вкупните расходи кои се наменети за работата на **Градоначалникот** изнесуваат 2.121.338,00 денари и истите во себе вклучуваат (плати и надоместоци на градоначалникот, тековна резерва на градоначалник, трансфери, социјална парична помош.

Во расходите за програмите по надлежност на урбанизам и урбанистичко планирање највисок износ се издвојува за урбанистичко планирање каде што се планирани/издвоени **2.300.000 ,00 денари**, кои што имаат за цел да ги поддржат следните активности: развој на стопанството ,изградба на објекти од сите намени, инфраструктура и продажба на градежно земјиште. .

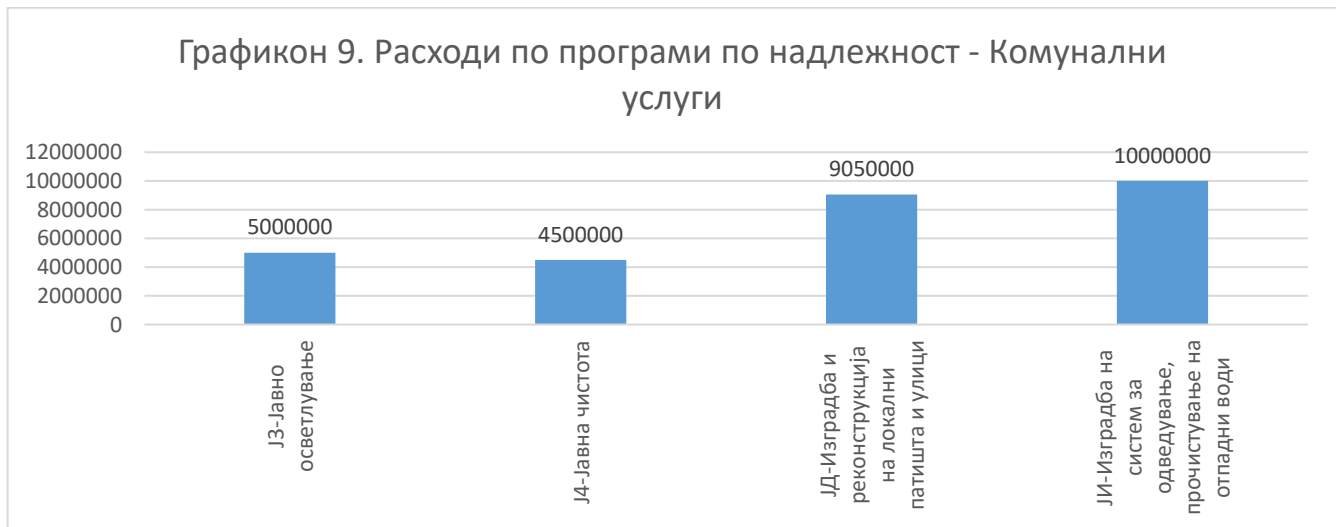
Расходите издвоени за комунални услуги во износ од 30.050.000,00 денари, имаат за цел да ги помогнат активностите како: одржување на урбана опрема, снабдување со вода, одведување и пречистување на отпадни води, одржување јавна чистота и јавно зеленило итн.

Табела 8. Расходи по програми по надлежност - Комунални дејности (износ во денари и структура во %)

Комунални услуги	Износ	Учество во вкупните расходи од оваа надлежност (во %)
J3-Јавно осветлување	5.000.000	18
J4-Јавна чистота	4.500.000	16
ЈД-Изградба и реконструкција на локални патишта и улици	9.050.000	32

ЈИ-Изградба на систем за одведување, прочистување на отпадни води	10.000.000	35
Вкупно	28.550.000	100

Најголем дел од средствата за комунални дејности ќе бидат искористени за изградба на системи за наводнување и реконструкција на улици и одржување на зелени површини.

Во расходите за **заштита на животната средина** на општина Новаци преовладуваат расходите за (набавка на опрема за управување со отпад, подигнување на нови зелени површини и сл). Овие средства се издвојуваат за изградба и реконструкција на објекти кои придонесуваат за заштита на животната средина.

Табела 9. Расходи по програми по надлежност – Заштита на животна средина (во денари)

Заштита на животна средина	Вредност (во ден)	Учество во вкупните расходи од оваа надлежност (во%)
РА-Капитални трошоци за заштита на животна средина и природа	5.752.000	100
Вкупно	5..752.000	100

Во програмите за **локален економски развој** се планирани расходи/издатоци во износ од 500.000,00 денари.

Во поглед на средствата кои се планираат за реализација на активности од **културата** истите може во доминантен дел се поврзани со културни манифестации и планираниот износ изнесува 470.000,00 денари

Во расходите за **образование** преовладуваат трошоците за основно образование кои изнесуваат 35,972,000 денари. Ваквите расходи имаат за цел да ги подржат активностите како: плати и други тековни трошоци. Во расходите од програмите за социјална заштита преовладуваат планираните расходи за Детски градинки во износ од 4,576,000 денари или учество од 95% во расходите од доменот на Социјалната заштита.

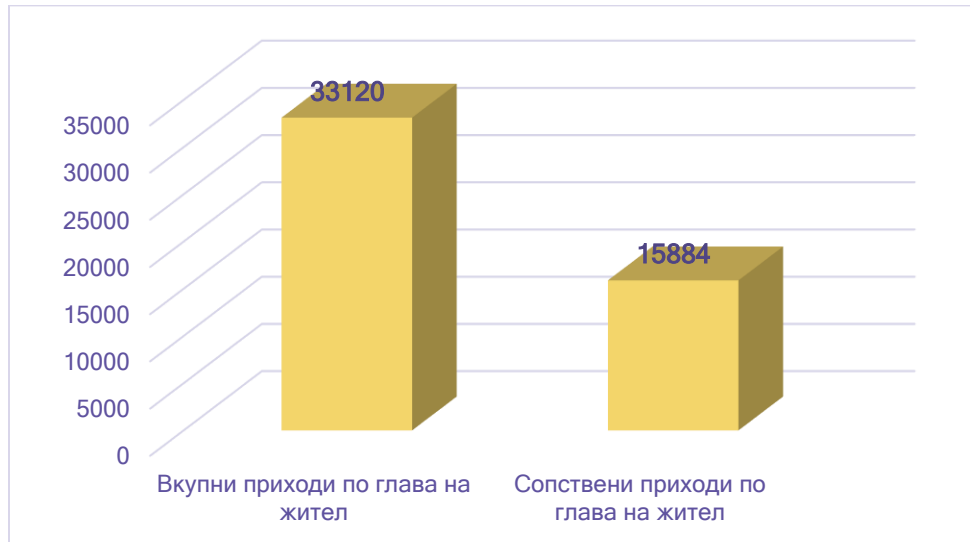

Општината планира и расходите кои се одделуваат за **родовата еднаквост** и истите се во износ од 20.000,00 денари.

ПРИХОДИ И РАСХОДИ НА ОПШТИНАТА ПО ГЛАВА НА ЖИТЕЛ

Во 2023 година приходите по глава на жител во општина 33.120,00 ќе изнесуваат денари.

Графикон 11. Приходи на општина Новаци по глава на жител (во денари)

КАКО СЕ РЕАЛИЗИРА ОПШТИНСКИОТ БУЏЕТ?

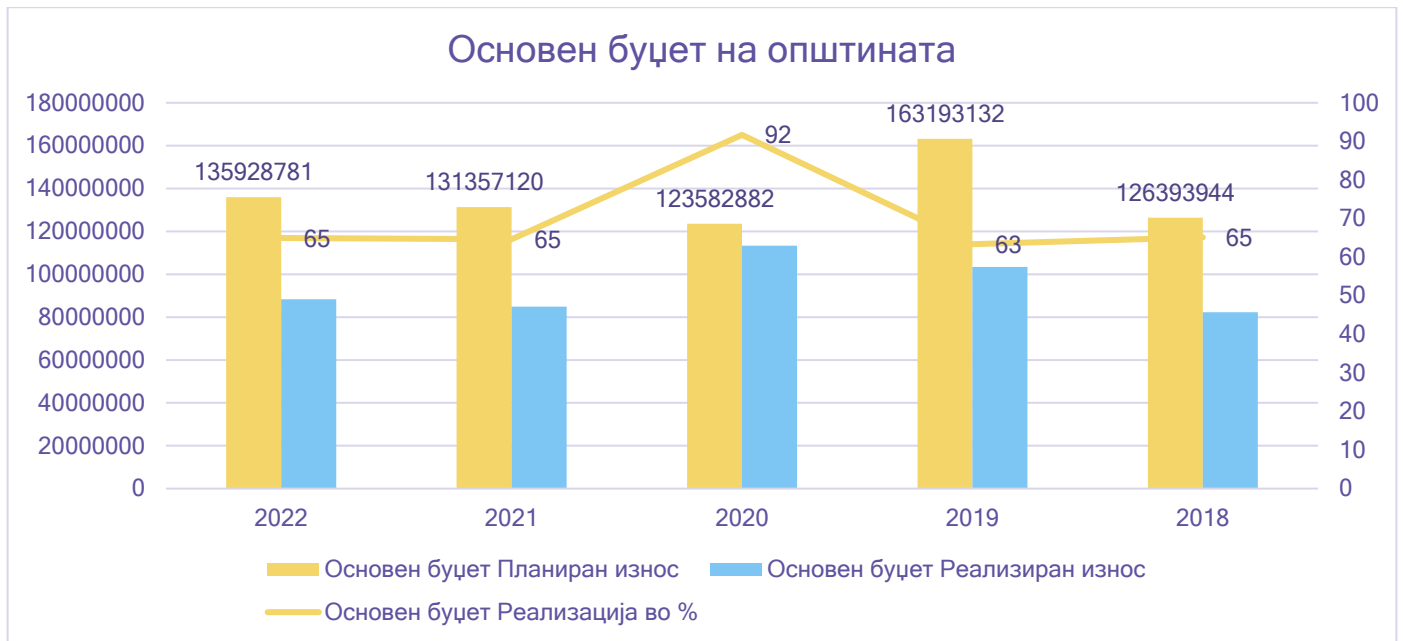
Реализацијата на општинскиот буџет е важен индикатор кој е поврзан со остварување на планираните приходи и расходи во изминатиот период. Исто така ја покажува очекуваната реализација/трендот на реализација на општинските буџети.

Во продолжение е прикажана реализацијата на основниот (сопствениот) буџет на општината и вкупниот буџет на општината и на страната на приходите и на страната на расходите.

Реализацијата на сопствените приходи во период 2018-2022 година забележува нагорен тренд.

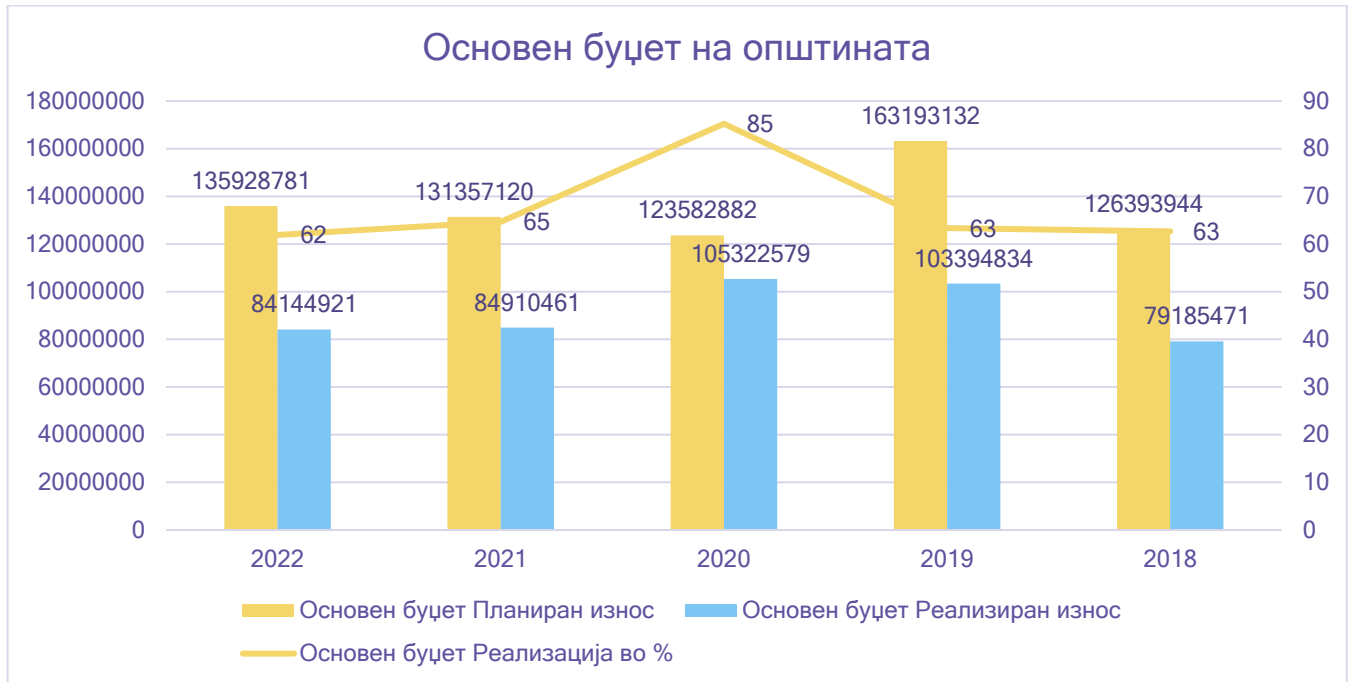
Вкупните приходи на општина во 2022 година изнесувале 88.315.242,00, во споредба со 2021 година кога истите изнесувале 84.910.461,00

Графикон 12. Планирани и реализирани вкупни приходи и приходи од основниот буџет за период 2018-2022 година (во денари и структура во %)

Реализацијата на вкупните расходи на општина Новаци во 2022 година изнесува 84.144.921,00 денари а во 2021 година 84.910.461,00 .

Графикон 13. Планирани и реализирани вкупни расходи и расходи од основниот буџет за период 2018-2022 година (во денари и структура во %)

Вкупни расходи на општината

КЛУЧНИ БУЏЕТСКИ ДОКУМЕНТИ - како можат граѓаните да ја следат реализацијата на општинскиот буџет ?

Кои се клучни буџетски документи?

- **Буџетскиот календар** ги дефинира роковите за планирање на општинскиот буџет, каде што се опфатени сите **активности** поврзани со подготвување на буџетот, извршување на буџетот низ финансиските извештаи или следење на извршувањето на буџетот од општинската администрација.
- **Буџетскиот циркулар** ги содржи инструкциите за изработка предлог-буџет од страна на буџетските корисници и го доставува Министерството за финансии.
- **Предлог-буџетот** е подготвен од страна на градоначалникот (општинската администрација) во кој се планираат годишните приходи и годишните расходи и кој треба да биде одобрен од страна на советот на општината.
- **Предлогот на планот на програмите за развој** ги содржи среднорочните проекции на одобрените средства по одделни буџетски програми и потпрограми, годините во кои тие ќе се реализираат и изворите на финансирање, односно буџетите.
- **Буџетот** е акт на локалната власт со кој се планираат годишните приходи и други приливи и се одобруваат годишните расходи и други одливи на државата или на општината.
- **Месечните извештаи** ги содржат податоците за вкупните тековно-оперативни и капиталните приходи и расходи за претходниот месец за коишто се однесува извештајниот период.
- **Кварталниот извештај K1** ги содржи податоците за вкупните тековно-оперативни и капиталните приходи и расходи за претходните три месеци за коишто се однесува извештајниот период, согласно со економската класификација на приходи и расходи по сметки и збирно.
- **Кварталниот извештај K2** ги содржи податоците за сите неподмирени обврски, како и за неподмирените обврски по видови и по ставки, со состојба на последниот ден од претходниот квартал.
- **Кварталниот извештај K3** ги содржи податоците за задолжување и информациите за промените на состојбата на секое задолжување во претходниот квартал, како и промените на состојбата на издадените гаранции и податоци за долгот на јавните претпријатија кои се основани од општините.
- **Полугодишниот извештај** ги содржи податоците за вкупните тековно-оперативни и за капиталните приходи и расходи за претходните шест месеци за коишто се однесува извештајниот период.
- **Годишниот извештај** ги содржи податоците за вкупните тековно-оперативни и капиталните приходи и расходи, за една година за кои се однесува извештајниот период.